

2.2. Przepływ cieczy rzeczywistej przez przewody zamknięte

2.2.1. Przepływ cieczy przez przewody o stałym przekroju

Charakter przepływu w przewodach zamkniętych o niezmiennym przekroju poprzecznym określa w sposób jednoznaczny *bezwymiarowa liczba podobieństwa Reynoldsa*

$$Re = \frac{vd}{\nu} \quad (2.13)$$

której wartość krytyczna $Re_{cr} = 2000 \div 2400$ stanowi kryterium przejścia ruchu uwarstwionego w ruch burzliwy.

Liczba Reynoldsa i chropowatość ścian występują we wzorach określających współczynnik oporu liniowego w rurach jako niezależne parametry.

Według R. Misesa, przy przepływach odbywających się ze średnimi prędkościami znacznie większymi od krytycznych, współczynnik oporu można wyrazić zależnością

$$\lambda = 0,0096 + \sqrt{\frac{\chi}{d}} + \frac{1,7}{\sqrt{Re}} \quad (2.14)$$

gdzie χ — współczynnik chropowatości w m, określony doświadczalnie [16] dla różnych materiałów, d — średnica rury w m.

W przypadku przewodów o innym przekroju należy obliczyć średnicę zastępczą

$$d = \frac{4A}{U} \quad (2.15)$$

gdzie: A — przekrój przewodu w m^2 , U — obwód przekroju w m.

Dla wody o temperaturze poniżej $20^\circ C$ wzór (2.14) przyjmie prostszą postać

$$\lambda = 0,01 + \sqrt{\frac{\chi}{d}} + \frac{0,0023}{\sqrt{vd}} \quad (2.16)$$

Wysokość strat przepływu w przewodach zamkniętych o niezmiennym przekroju można obliczyć wg Misesa z zależności

$$\Delta h = \lambda \frac{1}{d} \cdot \frac{v^2}{2g} \text{ m} \quad (2.17)$$

gdzie l — długość przewodu w m.

Należy pamiętać o tym, iż osadzanie się zawiesin cieczy na ściankach przewodów powoduje znaczne zmiany wysokości strat; zmienia się bowiem współczynnik oporu λ (może ulec zwiększeniu lub zmniejszeniu) oraz zmniejsza się średnica przewodu, co powoduje wzrost oporów przepływu (proporcjonalnie do piątej potęgi średnicy).

Obecnie do obliczania współczynnika oporu przepływu λ w przewodach zamkniętych coraz częściej jest stosowana *formuła Colebrooka i White'a*, wykorzystująca wyniki badań hydraulicznych Nikuradsego [16]

$$\frac{1}{\sqrt{\lambda}} = -2 \lg \left(\frac{2,5l}{Re \sqrt{\lambda}} + \frac{k}{3,72d} \right) \quad (2.18)$$

gdzie k — chropowatość bezwzględna w mm.

Do szybkiego określenia współczynnika λ służą wykresy $\lambda = f(Re)$ dla rur o różnych średnicach, różnych wartościach d/k , wykonanych z różnych materiałów. Wartości współczynnika λ są zawarte w granicach $0,01 \div 0,08$ (patrz wyd. I oraz [16]).

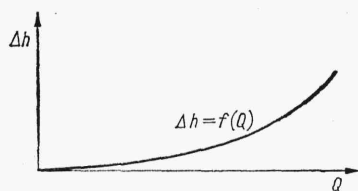
Jeżeli przewód składa się z i poszczególnych odcinków o różnych średnicach, wtedy całkowity opór przepływu równa się sumie oporów tych odcinków

$$\Delta h = \sum \lambda_i \frac{l_i}{d_i} \cdot \frac{v_i^2}{2g} \quad (2.19)$$

Według badań Nikuradsego współczynnik λ dla przepływu burzliwego ma wartość prawie niezmienną. Dlatego do obliczeń technicznych przyjmuje się uproszczoną postać wzoru (2.19)

$$\Delta h = \text{const } Q^2 \quad (2.20)$$

Wykresem tej zależności jest parabola przedstawiona na rys. 2.2, zwana potocznie *krzywą charakterystyczną* lub *charakterystyką rurociągu*.

Rys. 2.2.
Zależności oporów przepływu Δh od natężenia przepływu Q w przewodzie zamkniętym

2.2.2. Przepływ cieczy przez przewody o zmiennym przekroju

Przepływ cieczy w przewodach zamkniętych o zmiennym przekroju zależy zarówno od liczby Reynoldsa, jak i od zmian przekroju poprzecznego do kierunku przepływu. W przewodach zbieżnych (*konfuzorach*), jak również w rozbieżnych (*dyfuzorach*) zachodzi wzajemna przemiana cząstkowych energii wg równania Bernoulliego, przy czym przy przepływie cieczy rzeczywistej występują opory przepływu Δh (2.12).

2.2.3. Przepływ cieczy przez kształtki

Przy przepływie cieczy przez kształtki o różnych przekrojach i kształtach (zawory, zasuw, trójniki, prostki wlotowe i wylotowe, kłapy zwrotne, kosze itp.), wobec trudności w określeniu współczynników oporu przepływu λ , w obliczeniach technicznych stosuje się wzór uproszczony

$$\Delta h = \zeta \frac{v^2}{2g} \quad (2.21)$$

gdzie ζ — współczynnik bezwymiarowy oporu określony doświadczalnie [10]; wartość jego zawiera się w granicach $0,1 \div 9,0$ (patrz wyd. I).

Oczywiście w odniesieniu do wzoru (2.17) istnieje związek

$$\zeta = \lambda \frac{l}{d} \quad (2.22)$$

W literaturze są podane niekiedy dla poszczególnych rodzajów kształtek odpowiednie *zastępcze długości rur* o tych samych średnicach, których opory są równoważne oporowi przepływu przez kształtki. Ułatwia to sumaryczne obliczanie oporów przepływu układu rurociągów.

2.2.4. Przepływ cieczy zawierającej zawiesiny

Pompy wirowe są niejednokrotnie stosowane do podnoszenia cieczy zawierającej *zawiesiny*, czyli cząstki stałe unoszone przez ciecz. Obecność tych cząstek wywiera decydujący wpływ na sprawność mechaniczną i hydrauliczną pompy.

Należy zdawać sobie sprawę z tego, że energia kinetyczna oraz energia położenia cząstek stałych unoszonych przez płynącą ciecz nie może być zmieniona w energię ciśnienia, ponieważ cząstki te nie biorą udziału ani w utrzymaniu, ani w przenoszeniu energii ciśnienia. Przy pompowaniu mieszaniny zwiększa się jedynie energia kinetyczna cząstek stałych kosztem energii zawartej w płynącej cieczy. Energia kinetyczna cząstek stałych nie może być zamieniona w energię ciśnienia, lecz ulega rozproszaniu. Dlatego też energia mieszaniny jest mniejsza od energii samej cieczy o tej samej objętości co mieszanina. Transport cząstek stałych w cieczy powoduje dodatkowe straty hydrauliczne wywołane tarciami cząstek cieczy o powierzchnie ciał stałych i tarciami unoszonych cząstek stałych o ściany przewodu. Straty te wzrastają w miarę zwiększania się zawartości cząstek stałych w cieczy. Jednocześnie maleje wysokość podnoszenia i sprawność pompy.

2.3. Ruch okrężny cieczy

Działanie wszystkich pomp wirowych oraz niektórych pomp wyporowych opiera się na *ruchu okrężnym* podnoszonej cieczy, stąd przy rozpatrywaniu pracy tych pomp jest konieczna znajomość rodzajów ruchu okrężnego, zjawisk towarzyszących takiemu ruchowi oraz zależności określających parametry tego ruchu.

Rozróżniamy dwa podstawowe rodzaje ruchu okrężnego — *ruch okrężny swobodny*, występujący w układzie odosobnionym i oparty na zasadzie zachowania energii, oraz *ruch okrężny wymuszony*, występujący w wyniku dostarczania energii z zewnątrz.

W celu uproszczenia rozumowania rozpatrzmy ruch okrężny cieczy doskonałej, odbywający się wyłącznie pod wpływem sił zachowawczych, w którym linie prądu są kołami koncentrycznymi leżącymi w płaszczyznach prostopadłych do osi wirowania.